

Sürdürülebilir Mekanlar Bağlamında Toplumsal Dirençlilik ve Bursa Ataevler Mahallesi Örneği¹

Gülnaz ŞENGÜL GÜNEŞ*
Parla GÜNEŞ**
Yeşim TANRIVERMİŞ***

Öz

Araştırma, Bursa'nın Ataevler Mahallesi örneğinde kentsel dönüşüm süreçlerinde toplumsal dirençlilik kavramını ve sürdürülebilir mekânların oluşumundaki rolünü incelemektedir. Nicel araştırma yöntemiyle yürütülen araştırmada, mahalle sakinlerinden elde edilen birincil veriler analiz edilmiştir. Bulgular, toplumsal dirençliliğin azalmasının dönüşüm sürecini hızlandırdığını, ancak sürdürülebilir mekânların yalnızca fiziksel dönüşümle değil, yerel halkın sürece aktif katılımıyla mümkün olabileceğini göstermektedir. Katılımcı, şeffaf ve kapsayıcı planlama yaklaşımlarının, kentsel dönüşüm projelerinin uzun vadeli başarısı ve sürdürülebilirliği açısından kritik öneme sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular, kentsel dönüşüm alanında politika yapıcılara, yerel yönetimlere ve uygulayıcılara toplumsal katılımı güçlendiren, dirençlilik temelli yaklaşımlar geliştirilmesi yönünde önemli bir örnek ve rehber niteliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Mekanlar, Sosyal Dirençlilik, Kentsel Dönüşüm, Mahalle Kültürü

¹Bu çalışma; özet bildirisi olarak, 3-5 Şubat 2025 tarihlerinde, Ankara'da düzenlenen 4. Uluslararası Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Konferansı'nda sunulmuştur.

*Dr., Arş.Gör., Ankara Üniversitesi, UBF, Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Bölümü, gsengul@ankara.edu.tr; <https://orcid.org/0000-0001-8961-9210>

**Arş.Gör., Ankara Üniversitesi, UBF, Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Bölümü, parlagunes@ankara.edu.tr; <https://orcid.org/0000-0003-0356-2044>

***Prof.Dr., Ankara Üniversitesi, UBF, Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Bölümü, aliefendioglu@ankara.edu.tr; <https://orcid.org/0000-0002-0859-7150>

Social Resilience in the Context of Sustainable Spaces: The Case of Bursa Ataevler Neighborhood

Abstract

The study examines the concept of social resilience in urban transformation processes and its role in the formation of sustainable spaces, using the example of Ataevler Neighborhood in Bursa. Conducted using quantitative research methods, the study analyzed primary data obtained from neighborhood residents and administrative reports. The findings show that a decrease in social resilience accelerates the transformation process, but that sustainable spaces can only be achieved through the active participation of the local community, not just physical transformation. It was concluded that participatory, transparent, and inclusive planning approaches are critical for the long-term success and sustainability of urban transformation projects. The findings provide an important example and guide for policymakers, local governments, and practitioners in the field of urban transformation to develop resilience-based approaches that strengthen social participation.

Keywords: Sustainable Spaces, Social Resilience, Urban Transformation, Neighborhood Culture

JEL Classification Codes: R52, R58, Q01

Giriş

Kentler hem doğal hem de insan kaynaklı değişimlerin etkilerine maruz kalan karmaşık sosyal, ekonomik ve fiziksel sistemlerdir. Bu bağlamda, kentsel dirençlilik kavramı, şehirlerin bu değişimlere karşı dayanıklılığını ve adaptasyon kapasitesini ifade etmektedir (Meerow vd., 2016). Dirençlilik, yalnızca fiziksel altyapının dayanıklılığı ile sınırlı kalmayıp, aynı zamanda toplumsal bağların gücünü, sosyal uyumu ve katılım süreçlerini de içermektedir (Davoudi vd., 2013). Kentlerdeki dirençlilik kavramı; şehirlerin sosyal, ekonomik ve çevresel değişimlere karşı dayanıklılığını gösterme ve bu değişimlere uyum sağlama kapasitelerini ifade etmektedir. Bu bağlamda, dirençlilik genellikle sosyal ya da toplumsal dirençlilik, ekonomik dirençlilik ve çevresel dirençlilik olmak üzere üç temel boyutta ele alınmaktadır (Adger, 2000). Bu boyutlar, kentlerin karmaşık yapısının bir parçası olarak hem toplulukların hem de doğal çevrenin değişimlere karşı tepkilerini kapsamaktadır.

Ekonomik dirençlilik, bir şehrin ekonomik şoklara karşı toparlanma kapasitesini ifade etmekte ve ekonomik çeşitlilik, altyapı yatırımları ve istihdam oluşturma gibi faktörlerle güçlendirilmektedir (Simmie ve Martin, 2010). Çevresel dirençlilik, şehirlerin çevresel tehditlere karşı korunma ve bu tehditlerden toparlanma kapasitesine odaklanmaktadır. Doğa temelli çözümler, çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarıyla doğrudan bağlantılıdır (Folke, 2006). Sosyal dirençlilik ise; toplulukların sosyal uyum kapasiteleri,

sosyal bağlarının gücü ve değişimlere karşı dayanıklılıklarıyla ilgilidir. Şeffaf ve katılımcı mekanizmalarla desteklenen sosyal dirençlilik, yerel halkın kriz dönemlerinde dayanışma gösterebilmesini ve kentleşme süreçlerine aktif olarak katılabilmesini sağlamaktadır (Walker ve Salt, 2012).

Dirençlilik kavramları ile sürdürülebilirlik arasındaki bağlantı, bu unsurların karşılıklı etkileşiminden kaynaklanmaktadır. Sürdürülebilirlik, şehirlerin bugünkü ihtiyaçlarını karşılarken, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama kapasitesini koruma hedefini taşımaktadır (Brundtland, 1987). Dirençlilik ise bu hedeflere ulaşmada bir araç olarak görülmektedir. Dirençli bir şehir, çevresel şoklara karşı dayanıklılığı yüksek olduğu için sürdürülebilir kalkınmayı daha etkili bir şekilde desteklemekte ve aynı şekilde, sosyal ve ekonomik dirençliliği güçlü olan bir kent, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için gereken sosyal uyum ve ekonomik dayanıklılığı sağlayabilmektedir (Elmqvist vd., 2019). Sonuç olarak, dirençlilik kavramı ile sürdürülebilirlik arasındaki ilişki, şehirlerin adaptasyon kapasitelerini artırarak uzun vadeli kalkınma hedeflerine ulaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Dirençlilik, sürdürülebilirlik hedeflerinin başarısı için bir ön koşul olarak kabul edilmekte ve şehirlerin daha yaşanabilir, kapsayıcı ve dayanıklı hale gelmesine katkı sağlamaktadır.

Kentsel dönüşüm projeleri, özellikle sosyal dirençlilik kavramının test edildiği en önemli alanlardan biri olarak görülmektedir. Bu durumun temel sebepleri arasında yerel toplumların yaşam alanlarını ve sosyal yapısını doğrudan etkileyen kararları içermesi gelmektedir. Toplumsal ya da sosyal dirençlilik, bireylerin ve grupların değişime karşı gösterdiği tepki ve uyum sağlama yetenekleri ile ilgili olup sürdürülebilir kentleşme hedeflerine ulaşmada önemli bir rol oynamaktadır (Adger, 2000). Kentsel dönüşüm süreçlerinde, yerel halkın projelere katılımı ve bu projelere gösterdiği direnç, şehirlerin sosyal uyumu ve sürdürülebilirliği desteklemesi açısından önemli görülmektedir. Türkiye’de gerçekleştirilen dönüşüm projelerinde sıklıkla karşılaşılan zorluklardan biri, yerel halkın projelere duyduğu güvensizlik ve katılımcı süreçlerin yetersizliği olarak görüldüğünde sosyal dirençlilik, yalnızca dönüşüm süreçlerini kolaylaştıran bir araç olarak değil, aynı zamanda daha sürdürülebilir ve kapsayıcı mekanlar oluşturma bir yolu olarak ele alınmalıdır. Araştırma kapsamında Bursa İli Nilüfer İlçesi Ataevler Mahallesi örnek alan olarak seçilmiş olup, bu seçimin temel gerekçesi, söz konusu bölgenin kentsel dönüşüm süreçlerinin toplumsal, ekonomik ve çevresel etkilerini bütüncül bir biçimde incelemeye elverişli bir örnek teşkil etmesidir. Mahallenin hem hızlı kentleşme dinamikleri hem de yerel topluluk yapısının güçlü sosyal bağlara sahip olması, sosyal dirençlilik kavramının etkilerinin derinlemesine analiz edilmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca, Ataevler Mahallesi’nde gerçekleşen dönüşüm projesi, katılımcılık ve sosyal uyum gibi konularda karşılaşılan zorlukları anlamak ve bu süreçlerin sürdürülebilir kentleşme hedefleriyle olan ilişkisini değerlendirmek açısından önemli bir araştırma alanı sunmaktadır.

Araştırma kapsamında, nicel araştırma yöntemleri temel alınmış olup veri kaynağı olarak iki ana materyal grubundan faydalanılmıştır. Birincil veri kaynağı, dönüşüm sürecine doğrudan dahil olan mahalle sakinlerinin görüşleri ve deneyimleri iken ikincil veri kaynağını ise bölgeye ilişkin idari kayıtlar ve kentsel dönüşüm projeleriyle ilgili belgeler oluşturmaktadır. Araştırmada nicel veri analizi kapsamında karşılaştırmalı analizden faydalanılmıştır. Literatürde kentsel dönüşüm projelerinde sosyal dayanıklılık ya da sürdürülebilirliğin ölçüldüğü sınırlı sayıda araştırmaya rastlanmakla birlikte araştırma konusu olan Ataevler Mahallesi'nde sürdürülebilirliğin daha çok çevresel bağlamda ele alındığı toplumsal dayanıklılığa ilişkin araştırmalara rastlanmamıştır. Bu nedenle araştırmanın literatürdeki önemli bir boşluğu doldurması hedeflenmektedir. Araştırma kapsamında Ataevler Mahallesi'nde yaşayan 44 adet katılımcıya kentsel dönüşüm katılma düzeyleri ve kentsel dönüşüm öncesi ve sonrasına yönelik algı ve tutumlarını ölçmeyi hedefleyen sorular yöneltilmiştir.

Araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın devam eden birinci bölümünde teorik çerçeveye yer verilmiş ve mekân koruması ve sürdürülebilirlik konuları tartışılmıştır. İkinci bölümde araştırma konusu Ataevler Mahallesi ile ilgili bilgilere yer verilmiş olup toplanan ikincil verilerden sahaya ilişkin veriler paylaşılmıştır. Üçüncü bölümde araştırma materyali ve metodolojisi sunulmuş ve dördüncü bölümde sahaya ilişkin bulgular tartışılmıştır. Son bölümde ise sonuçlar tartışılarak, elde edilen bulguların kentsel dönüşüm süreçleri, toplumsal dirençlilik ve sürdürülebilir mekân üretimi arasındaki ilişkiler bağlamında değerlendirilmesi, kuramsal ve uygulamalı çıkarımların ortaya konulması amaçlanmıştır. Elde edilen bulgular, kentsel dönüşüm politikalarının geliştirilmesinde karar vericilere, yerel yönetimlere ve uygulayıcılara, toplumsal katılımı güçlendiren ve dirençlilik odaklı stratejilerin benimsenmesi konusunda önemli bir referans ve yönlendirme kaynağı sunmaktadır.

1. Teorik Çerçeve

Sürdürülebilir mekanlar, genellikle enerji verimliliği, atık yönetimi, yeşil altyapı ve karbon ayak izinin azaltılması gibi çevresel hedeflerle ilişkilendirilmekte (Meerow vd., 2016) aynı zamanda sosyal, ekonomik ve kültürel boyutları da kapsayarak toplumsal dirençliliği desteklemede önemli bir rol oynamaktadır (Folke, 2006). Sürdürülebilir mekanlar, çevresel adaleti bütünleştirerek kaynak tahsisindeki eşitsizlikleri ele almakta ve kentsel gelişimin dezavantajlı topluluklar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaktadır. Toplumsal dirençlilik; toplulukların ekonomik, siyasi veya çevresel krizlere rağmen uyum sağlama, iyileşme ve gelişme kapasitesini ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle toplumsal dirençlilik ya da dayanıklılık, toplulukların siyasi şoklara dayanma ve yönetim yapılarını koruma yeteneklerine odaklanmaktadır. Bu durum, sürdürülebilir kalkınmanın sosyal

eşitlik ve halk katılımı ile kesiştiği kentsel alanlarda özellikle bir öneme sahiptir (Xu ve Marinova, 2013).

Literatürde kentsel dönüşüm süreçleri ile toplumsal veya sosyal dayanıklılık arasındaki ilişkiyi inceleyen sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalar, farklı coğrafyalarda yürütülen uygulamaları karşılaştırmalı biçimde ele alarak, kentsel dönüşümün yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlarıyla da değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bunlardan, Ciesiółka ve Maćkiewicz (2022) yapmış oldukları çalışmalarında 2006-2020 yılları arasında Poznań'da yer alan altı farklı kentsel dönüşüm alanını incelemişlerdir. Karma yöntem yaklaşımını kullandıkları çalışmalarında farklı sosyal gruplarla derinlemesine görüşme gerçekleştirmiş ve ikincil verilerle de alanla ilgili araştırmaları ortaya koymuşlardır. Araştırma sonucuna göre kentsel dönüşüm projelerinin genellikle fiziksel yenileme üzerine yoğunlaştığı ve sosyal etkilerin genellikle göz ardı edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Sha vd. (2024) çalışmalarında sosyal dayanıklılığı Çin'de yer alan Hegang kenti üzerinden değerlendirmişlerdir. Yamane ile kurguladıkları çalışmalarında katılımcılardan en sık kullandıkları sosyal altyapı kategorilerini seçmeleri ve bu altyapılarla ilgili günlük kullanım sıklığını, erişilebilirliği ve sosyal dayanıklılık değerlendirmelerini paylaşımları istenmiştir. Araştırma sonuçları Hegang'daki sosyal altyapı ağının açık bir hiyerarşik yapıya sahip olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma sonuçlarına göre yerel yönetimlerin, büyük ölçekli projelere dayalı büyüme odaklı yeniden canlandırma stratejilerinin yerine, sosyal dayanıklılığı artırmaya yönelik altyapı yatırımlarına öncelik vermesi gerektiği vurgulanmıştır. Khaldi (2018)'de yapmış olduğu çalışmasında Glasgow'un Sighthill dönüşüm alanındaki kentsel yenileme projelerinin sosyal dayanıklılık üzerindeki etkilerini değerlendirmek üzere vaka incelemesi gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda Sighthill dönüşüm projesinin, yerel toplulukların sosyal dayanıklılığını artırma potansiyeline sahip olduğu ancak projedeki eksikliklerin bu potansiyeli kısıtladığı belirlenmiştir. Bu amaçla sosyal dayanıklılığın, toplulukların karar alma süreçlerine aktif katılımıyla güçlendirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Saez Ujaque vd. (2021) çalışmalarında Mataró (Barselona) şehrindeki terk edilmiş sanayi binasından yola çıkarak tabandan gelen girişimlerin şehrin uyum kapasitesini nasıl inşa ettiğini veya güçlendirdiğini değerlendirmeye çalışmışlardır. Nicel ve nitel verilerin bir arada kullanıldığı karma araştırma yaklaşımı ile değerlendirilen çalışmada toplum odaklı girişimlerin (örneğin CanFugarolas), kentsel dayanıklılığı güçlendirmek için önemli bir rol oynadığı ortaya konulmuştur.

Öte yandan, sürdürülebilirlik ve toplumsal dirençlilik arasındaki bütünleşik yaklaşımlar Kopenhag, Freiburg ve Portland gibi birçok öncü şehirle ve dünyanın pek çok farklı kentinde uygulama alanı bulmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerdeki yerel yönetimler, kentsel dönüşüm ve dirençlilik politikalarını çevresel sürdürülebilirlik ilkeleriyle entegre etmeye yönelik benzer girişimlerde bulunmaktadır. Bu tür örnekler, sürdürülebilir şehir

planlamasının yalnızca gelişmiş ekonomilere özgü bir model olmadığını, uygun yönetim yapıları, toplum katılımı ve yenilikçi finansman mekanizmalarıyla küresel ölçekte uygulanabilir bir strateji haline geldiğini göstermektedir.

Farklı coğrafyalarda gerçekleştirilen uygulamalar sürdürülebilir kentsel dönüşüm ve toplumsal dirençlilik arasındaki ilişkinin nasıl şekillendiğini somut örneklerle ortaya koymaktadır. Bunlardan küresel çapta karbon nötr hedefleriyle tanınan Kopenhag, çevresel sürdürülebilirliğin toplumsal dirençliliği/dayanıklılığı nasıl artırabileceğini göstermektedir. Şehrin İklim Planı (2012), yenilenebilir enerji, verimli kentsel planlama ve sağlam toplu taşıma sistemlerini bir araya getirmekte ve aktif halk katılımı ve şeffaf yönetim, kriz anlarında siyasi istikrarı ve toplumsal iyileşme kapasitesini artırmaktadır (Westman, 2020). “Yeşil Şehir” olarak bilinen Freiburg ise yerel yönetimlerin sürdürülebilirlik ve dirençliliği nasıl teşvik edebileceğine dair iyi bir örnek olarak görülmektedir. Politikaları, yenilenebilir enerji, enerji verimli konutlar ve sürdürülebilir ulaşımı destekleyerek ekonomik istikrar ile ekolojik hedefleri entegre etmektedir. Bu önlemler, sosyal dirençlilik için temel olan güçlü vatandaş katılımıyla desteklenmektedir (Hamiduddin vd., 2015). Aynı şekilde Portland, yeşil altyapı, eko-çatılar ve geçirgen zeminler ile bisiklet yollarını vurgulayan bir sürdürülebilirlik çerçevesine sahip olmasıyla dikkat çekmektedir. Bu girişimler, şehrin karbon ayak izini azaltmanın yanı sıra topluluk katılımını ve sosyal eşitliği artırmaktadır. Portland, halkın karar alma süreçlerine katılımını teşvik ederek toplumsal sahiplenme duygusunu güçlendirmekte ve sosyo-politik zorluklara karşı dayanıklılığı aynı şekilde artırmaya çalışmaktadır (Walton, 2004). Çevresel ve sosyal sistemlerin birbirine bağlılığı, dirençliliğe yönelik bütünsel yaklaşımların önemini vurgulamaktadır. Sürdürülebilir mekanların dirençliliği yalnızca fiziksel özelliklerine değil, aynı zamanda güçlü sosyal ağlar ve kapsayıcı yönetim uygulamalarına bağlı olmaktadır. Katılımcı kentsel planlama ve toplum odaklı yenilenebilir enerji projeleri gibi girişimler, yerel halkı güçlendirerek onları dirençliliğin aktif aktörleri haline getirmektedir. Kopenhag, Freiburg ve Portland gibi şehirlerde görülen ilerlemelere rağmen, bu uygulamaların küresel ölçekte yaygınlaştırılmasında hâlâ zorluklar mevcuttur. Başlıca engeller, sınırlı mali kaynaklar, siyasi irade eksikliği ve daha az gelişmiş bölgelerde kurumsal kapasitenin yetersizliği olarak ele alınabilmektedir ancak, ortaya çıkan araştırmalar, dijital araçların halk katılımını artırmada kullanılmasının ve sektörler arası ortaklıkların teşvik edilmesinin hem sürdürülebilirliği hem de toplumsal dirençliliği güçlendirebileceğini önermektedir (Shin, 2024).

Mekânların korunması ve sürdürülebilirlik, kentleşme süreçleri, doğal kaynak kullanımı ve kültürel mirasın devamlılığı açısından özel bir öneme sahiptir. Sürdürülebilir kalkınma bağlamında mekânsal koruma, sadece geçmişin izlerini gelecek nesillere aktarmayı değil, aynı zamanda ekolojik, ekonomik ve sosyal boyutlarıyla bütüncül bir çevre yönetimini de

gerektirmektedir (Jokilehto, 2017). Günümüzde UNESCO ve Avrupa Konseyi gibi uluslararası kuruluşlar, kültürel miras alanlarının korunmasına yönelik çeşitli kriterler geliştirmiş ve bu çerçevede politikalar belirlemiştir (UNESCO, 2011).

Geliştirilen politikalara bağlı olarak mekânların sürdürülebilir şekilde korunması için çevresel, sosyal ve ekonomik kriterlerin dikkate alınması gerekmektedir. Çevresel sürdürülebilirlik açısından, enerji verimliliği, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, karbon salınımının azaltılması ve su kaynaklarının etkin yönetimi temel unsurlar arasında yer almaktadır (Vale ve Vale, 2010). Özellikle yeşil bina sertifikasyon sistemleri (LEED, BREEAM gibi) bu kriterleri standartlaştırarak mekânsal sürdürülebilirliği teşvik etmektedir (Gabr, 2025). Sosyal sürdürülebilirlik bağlamında ise yerel halkın mekânsal karar alma süreçlerine katılımı, sosyal bütünleşmeyi destekleyici uygulamalar ve kültürel mirasın korunması ön planda tutulmalıdır (Landorf, 2009). Ayrıca, mekânların sadece fiziksel olarak korunması değil, toplumsal belleğin devamlılığı açısından anlamlandırılması açısından da büyük önem taşımaktadır. Bir diğer sac ayağı olan ekonomik sürdürülebilirlik ise mekân koruma projelerinin uzun vadeli finansal sürdürülebilirliğini sağlayan yatırım modelleri ve turizm-koruma dengesinin gözetilmesi ile mümkün olmaktadır (Tweed ve Sutherland, 2007).

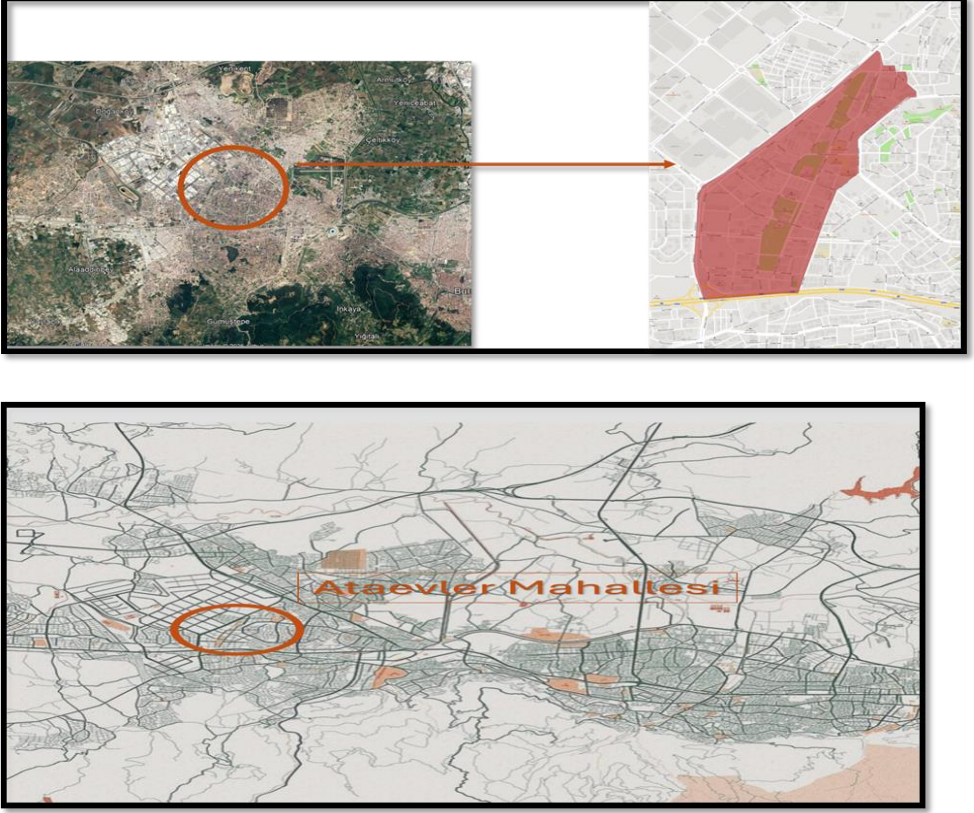
Dünya genelinde mekânsal koruma ve sürdürülebilirlik konusunda çeşitli uygulamalar öne çıkmaktadır. UNESCO'nun Dünya Miras Listesi'ne dahil edilen alanlarda yürütülen koruma projeleri, uluslararası standartların uygulanmasını teşvik etmektedir (UNESCO, 2011). Avrupa'da Venedik Tüzüğü gibi belgeler, tarihi mekânların korunmasına yönelik hukuki ve teknik çerçeveler sunmaktadır (ICOMOS, 1964). Asya ve Latin Amerika'da ise geleneksel inşaat teknikleri ve yerel malzeme kullanımı, sürdürülebilir mekânsal korumanın önemli örnekleri arasında gösterilmektedir (Rico, 2016). Global ölçekte başarılı sürdürülebilir mekanlar, bu kriterleri entegre eden ve yerel bağlama uygun çözümler üreten yaklaşımlar sayesinde hayata geçirilmektedir. Sürdürülebilir koruma politikalarının uygulanmasında, mevcut yasal düzenlemeler, kurumsal işleyişler ve bürokratik süreçler önemli engeller oluşturabilmektedir (Pickard, 2009). Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, tarihi ve doğal mekânların korunmasına yönelik yasal çerçevenin eksikliği veya yetersiz denetimler, sürdürülebilirliğin önündeki başlıca kısıtlardandır (Gražulevičiūtė, 2006). Koruma projelerinin finansman ihtiyacı, yatırımcı ilgisi ve uzun vadeli sürdürülebilir gelir modellerinin oluşturulamaması gibi faktörler ekonomik sürdürülebilirliği zorlaştırmaktadır (Tweed ve Sutherland, 2007). Mekânsal koruma süreçlerinde yerel halkın katılımı ve koruma bilincinin artırılması kritik bir unsurdur (Landorf, 2009). Ancak, bazı projelerde yerel halkın karar alma süreçlerinden dışlanması veya ekonomik kaygılar nedeniyle katılımın düşük olması, sürdürülebilirliğin önünde bir engel teşkil etmektedir.

Sonuç olarak, mekânların korunması ve sürdürülebilirlik kavramları birbirini tamamlayan unsurlar olarak ele alınmalıdır. Çevresel, sosyal ve ekonomik boyutları gözetmeyen koruma uygulamaları, uzun vadede sürdürülebilir sonuçlar üretememektedir. Küresel örneklerden yola çıkarak Türkiye’de de tarihi ve kültürel miras alanlarının korunmasına yönelik politikaların bütüncül bir yaklaşımla yeniden ele alınması zorunlu görülmektedir. Bu kapsamda, koruma süreçlerinin yalnızca fiziksel restorasyona indirgenmeden; yerel paydaşların, sivil toplum kuruluşlarının ve bölge sakinlerinin karar alma süreçlerine aktif katılımını sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca, yeşil sertifikasyon sistemlerinin yaygınlaştırılması ve çevresel performansın izlenebilir hale getirilmesi, koruma politikalarının sürdürülebilirlik ilkeleriyle uyumlaştırılmasına katkı sağlayacaktır. Bu nedenle, araştırma kapsamında kentsel dönüşüm süreçleri yalnızca fiziksel yenileme faaliyetleri olarak değil, aynı zamanda toplumsal dayanıklılığın güçlendirilmesine yönelik birer sosyal dönüşüm aracı olarak ele alınmıştır. Kentsel alanların sürdürülebilirliğini sağlamak, mekânsal düzenlemelerin ötesinde, yerel toplulukların değişime uyum sağlama kapasitesini ve katılım düzeyini artırmayı gerektirmektedir. Bu nedenle, araştırmada sosyal dayanıklılık kavramı, kentsel dönüşümün başarısını ve uzun vadeli sürdürülebilirliği belirleyen temel bir bileşen olarak değerlendirilmiştir.

2. Toplumsal Dirençlilik ve Ataevler Mahallesi Alan Örneği

Araştırma kapsamında seçilen Ataevler Mahallesi, Bursa ilinin Nilüfer ilçesinde yer almakta ve son dönemde yoğun kentsel dönüşüm uygulamalarıyla dikkat çekmektedir. Bursa kentinin sanayi alanlarıyla birlikte batıya doğru genişlemesi, kentsel gelişim ekseninin bu yöne kaymasına neden olmuş; bu süreçte Ataevler Mahallesi, 1980’li yıllardan itibaren konut alanlarının hızla geliştiği bir yerleşim bölgesi haline gelmiştir (Şekil 1). Mahalledeki konut dokusu büyük ölçüde konut kooperatifleri aracılığıyla üretilmiş olup, genellikle beş katlı ve parsel içinde blok düzeni esas alınarak planlanan site tipolojisi hâkimdir. Ataevler Mahallesi’nin sosyal, kültürel, sportif ve yeşil alan çeşitliliği, gelişmiş toplu taşıma bağlantıları ve sanayi bölgelerine yakın konumu, bölgenin yerleşim açısından tercih edilirliliğini artıran temel unsurlardır. Bu özellikler, mahallenin kentsel dönüşüm süreçlerinde hem fiziksel hem de sosyal açıdan önemli bir örnek teşkil etmesine katkı sağlamaktadır (Durak vd., 2018).

Şekil 1: Bursa İli Nilüfer İlçesi Ataevler Mahallesi Kentsel Dönüşüm Alanının Konumu ve Sınırları

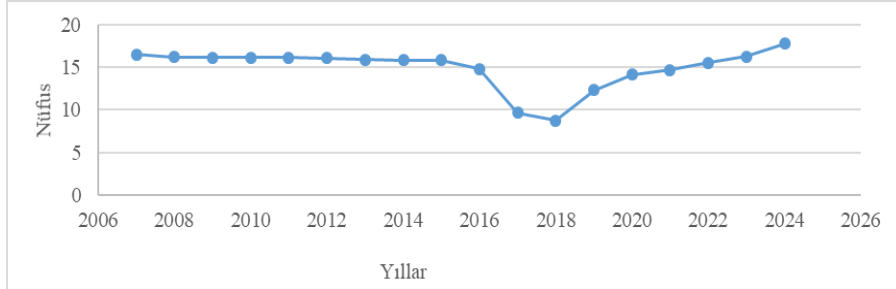

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ataevler Mahallesi'nin demografik yapısı, toplumsal dirençliliği anlamada önemli bir veri kaynağı olmaktadır. 2005-2015 döneminde nüfusun yaklaşık 16 bin kişi sabit seyrettiği görülmektedir. Bu dönemde mahallede istikrarlı bir demografik yapı hâkimdir. Ancak 2015 sonrasında nüfusta belirgin bir azalma eğilimi başlamış, 2018-2019 yıllarında nüfusun yaklaşık 9 bine kadar gerilediği gözlemlenmiştir. Bu keskin düşüş, kentsel dönüşüm projeleri nedeniyle yapı stoğunun yıkılması ve geçici yer değiştirmeleri ile ilişkilendirilmektedir. 2020 sonrasında ise nüfusta yeniden artış eğilimi başlamış, özellikle 2023-2025 yılları arasında yaklaşık nüfus 18 bine ulaşarak önceki düzeyine yaklaşmıştır. Bu artış, dönüşüm projelerinin tamamlanmasıyla birlikte yeni konutların kullanıma açılması ve mahalleye geri dönüşlerin gerçekleştiğini göstermektedir (Şekil 2). Genel olarak, kentsel dönüşümün demografik etkileri açıkça görülmüş olup dönüşüm sürecinde geçici nüfus kaybı yaşanmış, ancak sonrasında mahalle yeniden bir çekim alanı haline gelerek nüfus toparlanmıştır. Bu durum, Ataevler Mahallesi'nde

fiziksel dönüşümün toplumsal dinamikler üzerindeki etkisinin güçlü bir göstergesidir.

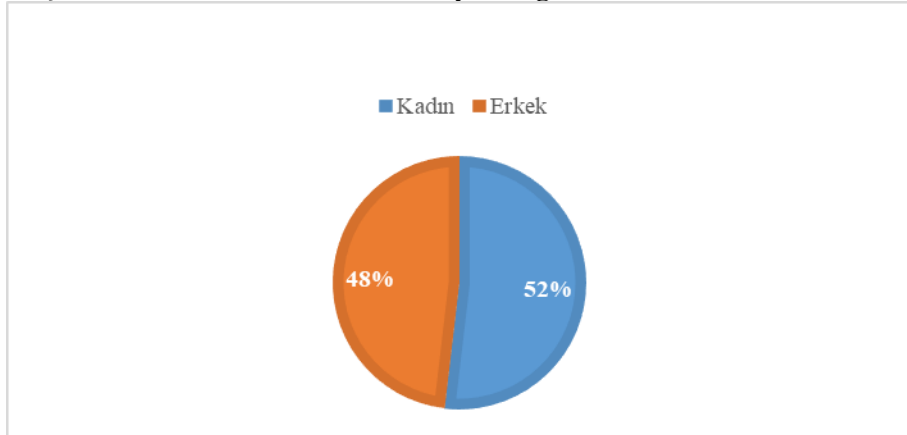
Şekil 2: Ataevler Mahallesi Yıllara Göre Nüfus Sayıları

Kaynak: TÜİK, 2025

2024 yılı Ataevler Mahallesi'ndeki cinsiyet dağılım verilerine göre mahalle nüfusunun %52'sini kadınlar ve %48'ini ise erkekler oluşturmaktadır. Bu durum, cinsiyet dağılımının oldukça dengeli olduğunu, ancak kadın nüfusunun hafif bir üstünlük gösterdiğini ortaya koymaktadır (Şekil 3). Ayrıca kadın nüfusunun görece fazla olması, bölgenin yaşanabilirlik, sosyal donatı olanakları ve güvenlik açısından tercih edilen bir yerleşim alanı olduğunu da düşündürmektedir. Bir diğer husus ise kentsel dönüşüm süreçlerinde kadınların karar alma ve katılım süreçlerinde yer almalarının olasıdır.

Şekil 3: Ataevler Mahallesi Cinsiyet Dağılımı

Kaynak: TÜİK, 2025

Ataevler Mahallesi'ne ilişkin ilk mevzi imar planı 31 Ağustos 1986 tarihinde onaylanmıştır. Bu plan doğrultusunda mahalledeki yerleşim dokusu, ağırlıklı olarak 5 ila 6 katlı konut bloklarından oluşan ve site duvarlarıyla çevrelenen bir yapı karakteri kazanmıştır. Bölgedeki konutların önemli bir kısmı kooperatif modeliyle inşa edilmiş olup, bu durum mahallede planlı,

ortak alanları içeren ve topluluk temelli bir yerleşim biçiminin oluşmasına zemin hazırlamıştır (Özkılavuz ve Ayengin, 2020).

Ataevler Mahallesi'ndeki kentsel dönüşüm araştırmaları; konut, altyapı ve sosyal tesisleri kapsayacak şekilde geniş bir yelpazede gerçekleşmiştir. Dönüşüm sürecinde, yapılaşma yoğunluğu ve kat yüksekliği gibi fiziksel değişimlerle mahalle dokusunda radikal değişiklikler meydana gelmiştir. Dönüşüm sonrası mahalledeki ticari aktivitelerdeki değişim, ekonomik hareketliliğin göstergesi olmuştur. Kentsel dönüşüm sürecinde belediyenin ve kamu kurumlarının rolü, projelere sağlanan finansal desteklerle belirginleşmiştir. Bu süreçte, 6306 Sayılı Yasa gibi yasal düzenlemeler uygulanmış ve dönüşüm süreçlerinin hukuki altyapısı oluşturulmuştur. Bursa Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 17 Haziran 2021 tarihli ve 910 sayılı kararı ile Nilüfer İlçesi, Ataevler Mahallesi, 1330 ada ve 2 parsel için kentsel dönüşüm amaçlı 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı değişikliği onaylanmıştır.

2010 yılından itibaren, Bursa'nın batı kesiminde kentsel dönüşüm uygulamaları başlatılmıştır. Nilüfer ilçesinde bulunan Ataevler bölgesi, kentin hızla gelişen batı bölgesinde yer alması ve emsal artışı kararından etkilenmesi nedeniyle kentsel dönüşüm açısından avantajlı bir konumda bulunmaktadır. 1980 ve 1990'lı yıllarda inşa edilen çok sayıda sitenin, 16 Mayıs 2012 tarihli ve 6306 sayılı "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun" kapsamında kentsel dönüşüm alanı olarak belirlenmesine karar verilmiştir. Bu süreçle birlikte mahallede dönüşüm faaliyetleri yoğunluk kazanmıştır (Durak vd., 2018). Ataevler Mahallesi'nde kentsel dönüşüm çalışmaları, 2016 yılında başlamış ve bu süreçte hangi bölgelerin dönüşüme dahil edildiği, dönüşümün kapsamı (konut, altyapı, sosyal tesis vb.) detaylandırılmıştır. Ataevler Mahallesi, 2016 yılına kadar ağırlıklı olarak sitelerden oluşan konut alanları ve sosyal donatı alanları ile mevcut durumunu korumuştur. 2017 yılından itibaren, deprem riski taşıyan yapıların yenilenmesini öngören yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesiyle birlikte mahallede hızlı ve kapsamlı bir kentsel dönüşüm süreci başlamıştır. Bu dönemde Ataevler Mahallesi, çok sayıda yapının yıkılıp yeniden inşa edildiği geniş ölçekli bir inşaat alanı görünümünü kazanmış ve bölgenin fiziksel dokusu önemli ölçüde değişime uğramıştır.

Ataevler Mahallesi, 2016 yılına kadar büyük ölçüde site tipi konut alanları ve sosyal donatı bölgeleriyle karakterize edilen mevcut yerleşim dokusunu korumuştur. Mahallede eğitim altyapısı oldukça gelişmiş olup, iki ilköğretim, bir ortaokul, iki lise ve iki özel okul bulunmaktadır. Bölgeden geçen yüksek gerilim hattı koridoru, yeşil bant olarak düzenlenmiş ve bu hat boyunca ticari birimler ile dini yapılar konumlandırılmıştır. Bunun yanı sıra mahalle genelinde geniş yeşil alanlar, rekreasyon bölgeleri ve çocuk oyun alanları yer almakta; otopark ihtiyacı ise hem site içi park alanları hem de yol kenarı düzenlemeleri ile büyük ölçüde karşılanmaktadır. Ataevler Mahallesi, 77 parsel üzerinde toplam 6370 bağımsız bölümden oluşan 390 bina

içermektedir. Bu binaların çoğu, kentteki kooperatifleşmenin ilk örneklerinden olup Eğitimciler Kooperatifi de bu yapıların arasında yer almaktadır. Ancak inşa edilen kooperatif yapılarının inşaat kalitesinin düşüklüğü dikkati çekmektedir. 1999 depreminde bu yapılarda hasarlar meydana gelmiş ve 30 yıl içinde bölge köhneleşerek fiziksel olarak eski bir görünüm almıştır. Bu nedenlerle, 2012 yılında 6306 sayılı “Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi” Yasası ile Ataevler Mahallesi kentsel dönüşüm kapsamına alınmıştır (Erez, 2020).

3. Materyal ve Metodoloji

Araştırmada, Türkiye’nin Bursa İli, Nilüfer İlçesi sınırları içinde yer alan Ataevler Mahallesi araştırma alanı olarak belirlenmiştir. Mahalle, son yıllarda yoğun kentsel dönüşüm uygulamalarının gözlendiği bir yerleşim alanı olması nedeniyle toplumsal dayanıklılık bağlamında analize uygun bir örnek teşkil etmektedir. Araştırmanın amacı, kentsel dönüşüm sürecinde mahalle sakinlerinin sosyal dayanıklılık düzeylerini ve bu sürece katılım durumlarını değerlendirmek olduğundan, anket yöntemi uygun bir veri toplama aracı olarak seçilmiştir. Araştırmada nicel saha araştırmasına dayalı karşılaştırmalı (öncesi-sonrası) analiz tasarlanmıştır. Ataevler Mahallesi’nin toplam nüfus yaklaşık 18 bin kişi olmakla birlikte, kentsel dönüşüm süreci nedeniyle mahallede fiilen ikamet eden, dönüşüm öncesi ve/veya sonrası sürece doğrudan deneyim sahibi bireylere erişim sınırlı olmuştur. Bu nedenle araştırmada, amaçlı (uygunluk temelli) örnekleme yaklaşımı benimsenmiş ve dönüşüm sürecine dair bilgi ve deneyime sahip, gönüllü katılım gösteren 44 mahalle sakiniyle anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın örneklem büyüklüğü, istatistiksel genelleme yapmaktan ziyade, mahalle ölçeğinde toplumsal dirençlilik algılarını betimlemeyi ve dönüşüm sürecinin sosyal etkilerine ilişkin eğilimleri ortaya koymayı amaçlayan keşifsel bir vaka çalışması yaklaşımıyla değerlendirilmiştir.

Araştırma tasarımı çerçevesinde, anket formu üç ana bölüme ayrılmıştır. Buna göre katılımcılardan ilk etapta kişisel bilgiler ve demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, ikamet süresi vb.) ait soruları yanıtlamaları istenmiştir. Katılımcıların ayrıca kentsel dönüşüm sürecine olan katılım ve tutumlarına yönelik sorular ile sosyal dayanıklılığa ilişkin dönüşüm öncesi ve sonrası döneme dair tutum ve algının ölçülmesine yönelik sorulara cevap vermesi beklenmiştir. Tutum ve algının ölçülmesinde likert tipi soru ölçeğinden yararlanılmış olup “1” ve “7” arasında soruların yanıtlanması sağlanmıştır. Ankette, “1” kesinlikle katılmıyorum ve “7” kesinlikle katılıyorum’u ifade eden bir ölçekle ifade edilmiştir. Anket tasarımında likert tipi ölçeklendirme özellikle sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan yöntemler arasında gelmektedir (Croasmun ve Ostrom, 2011). Anket soruları hazırlanmasında Young vd. (2004)’ün kullanmış oldukları ölçekten faydalanılmıştır.

Veriler, hâlihazırda mahallede ikamet eden ve anketi gönüllü olarak dolduran katılımcılar aracılığıyla toplanmıştır. Anket formuna erişim için çevrim içi bir bağlantı paylaşılmış olup (Google Forms), katılımcılara form üzerinden kolaylıkla ulaşılması sağlanmıştır. Katılımın anonim olduğu, kişisel bilgilerinin gizlilik çerçevesinde değerlendirildiği katılımcılara bildirilmiştir.

Araştırma örneklemini, mahalle sınırları içinde yaşayan ve dönüşüm süreci hakkında görüş bildirebilecek yeterlilikte (örneğin ikamet süresi, mülkiyet durumu vb.) olan bireylerden oluşmaktadır. Buna göre Ataevler Mahallesi'nde yerleşik olan 44 katılımcı ile 02.12.2024-15.01.2025 tarihleri arasında anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Toplanan istatistiki veriler Excel programı ile analiz edilmiştir.

4. Araştırma Bulguları

Araştırmaya katılan 44 kişinin demografik verileri incelendiğinde, katılımcıların 24'ünün kadın, 20'sinin erkek olduğu ve cinsiyet dağılımının dengeli bir yapıda olduğu görülmektedir. Yaş açısından bakıldığında, grubun yarısından fazlası 25-34 yaş aralığında (%55) yer almakta olup, bu durum örneklemin genç ve aktif nüfusu temsil ettiğini göstermektedir. Eğitim düzeyi oldukça yüksektir; 28 kişi lisans, 8 kişi ön lisans, 4 kişi yüksek lisans veya doktora ve 4 kişi lise mezunudur. Bu oranlar, katılımcıların büyük kısmının yükseköğretim mezunu olduğunu ve eğitim düzeyi bakımından nitelikli bir grubu temsil ettiğini göstermektedir. Çalışma durumu verilerine göre katılımcıların büyük çoğunluğu aktif iş gücü içinde yer almaktadır. Mahallede ikamet süresi bakımından dağılım oldukça çeşitlidir: 8 kişi 1 yıldan az, 4 kişi 1-4 yıl, 8 kişi 5-9 yıl, 8 kişi 10-14 yıl, 4 kişi 15-20 yıl ve 12 kişi 20 yıldan fazla süredir mahallede yaşamaktadır. Bu çeşitlilik, mahallede hem uzun yıllardır ikamet eden yerleşik nüfusun hem de yeni taşınan bireylerin bulunduğunu, dolayısıyla sosyal yapının hem süreklilik hem de yenilenme özellikleri taşıdığını ortaya koymaktadır. Genel olarak, örneklem genç, eğitilmiş, çalışan ve mahalleye hem eski hem yeni yerleşen bireylerden oluşan dengeli bir yapıyı yansıtmaktadır (Tablo 1).

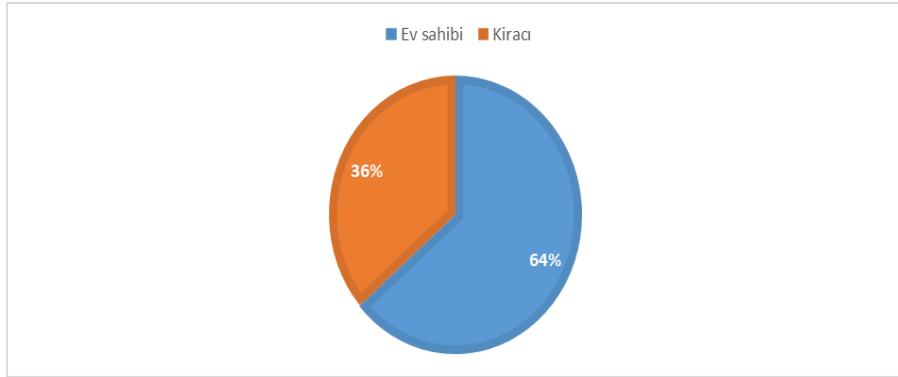
Tablo 1: Araştırma Sahasına İlişkin Demografik Veriler

Cinsiyet	Sayı (adet)
Kadın	24
Erkek	20
Yaş aralığı	
25-34	24
35-44	12
45-54	4
60>	4
Eğitim Düzeyi	
Lise	4
Ön Lisans	8
Lisans	28
Yüksek Lisans/Doktora	4

Çalışma Durumu	
Çalışıyorum	36
Çalışmıyorum	8
Mahallede İkamet Süresi	
<1	8
1-4	4
5-9	8
10-14	8
15-20	4
>20	12

Araştırma kapsamında kentsel dönüşüm öncesi ve sonrası katılımcıların mülkiyet durumları ortaya konulmuştur. Buna göre kentsel dönüşüm öncesi ve sonrası katılımcıların mülkiyet durumlarında bir değişiklik görülmemiş olup her iki durumda da mülkiyet durumlarının korunduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların mülkiyet durumları incelendiğinde %64 oranında ev sahibi oldukları görülmektedir (Şekil 4).

Şekil 4: Araştırma Alanındaki Mülkiyet Biçimlerinin Durumu

Anket aracılığıyla katılımcılara kentsel dönüşüm projesine ilişkin bilgilendirme yapıp yapılmadığı ve bilgilendirme toplantılarına yönelik katılım durumlarının yanıtlanması istenmiştir. Veriler incelendiğinde, katılımcıların önemli bir kısmının kentsel dönüşüm süreci hakkında bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu “evet” veya “kısmen” yanıtını verirken, yalnızca az sayıda kişi süreçten haberdar olmadığını belirtmiştir. Bu durum, mahallede kentsel dönüşüm konusuna ilişkin genel bir farkındalığın mevcut olduğunu göstermektedir. Bilgilendirme toplantılarına katılım düzeyine bakıldığında, çoğu katılımcının “birden fazla toplantıya katıldım” şeklinde yanıt verdiği, daha az sayıda kişinin yalnızca bir toplantıya katıldığı veya hiç katılmadığı anlaşılmaktadır. Bu bulgu, mahalle sakinlerinin süreci takip etme isteğinin yüksek olduğunu, ancak katılımın bireysel koşullara bağlı olarak değiştiğini ortaya koymaktadır. Dönüşüm

sürecinde mahalle sakinlerinin görüşlerinin alınıp alınmadığına ilişkin soruya verilen yanıtlar ise katılımcıların sürece dair memnuniyet düzeyini yansıtmaktadır. Bazı katılımcılar görüşlerinin alındığını ve dikkate alındığını belirtirken, önemli bir kesim görüşlerinin alınmasına rağmen dikkate alınmadığını veya hiç görüşlerinin sorulmadığını ifade etmiştir. Ayrıca “bilgim yok” yanıtı verenlerin sayısı da dikkat çekici olup sürecin şeffaflığının yetersiz olduğunu göstermektedir. Genel olarak, katılımcıların kentsel dönüşüm sürecine ilişkin bilgi düzeylerinin yüksek, ancak katılım ve karar alma süreçlerinde temsil edilme algılarının zayıf olduğu belirtilmelidir.

Katılımcıların “mahalle sakinleri olarak dönüşüm sürecine ne kadar dahil hissediyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde, değerlendirmelerin 1 ile 7 arasında geniş bir aralıkta dağıldığı görülmektedir. Genel eğilim orta düzeyde bir katılıma işaret etmektedir. Katılımcıların bir kısmı (özellikle 1 ve 2 puan verenler) kendilerini sürece hiç dahil hissetmediklerini belirtmiş, bu durum kentsel dönüşüm sürecinde bilgi akışı ve katılım mekanizmalarının yetersiz olduğunu düşündürmektedir. Buna karşın 4, 5 ve 6 puan veren katılımcılar sürece kısmen dahil olduklarını ifade etmiş, bu da mahalle ölçeğinde belirli düzeyde bilgilendirme ve katılım faaliyetlerinin gerçekleştiğini göstermektedir. Az sayıda katılımcı (7 puan verenler) ise kendilerini tamamen sürece dahil hissettiklerini belirtmiş olup, bu kişiler büyük olasılıkla süreçte doğrudan yer alan veya aktif bilgi paylaşımı yapılan kesimi temsil etmektedir. Genel olarak, katılımcıların çoğunun sürece tam anlamıyla dahil hissetmediği, katılımın daha çok yüzeysel düzeyde kaldığı ve mahalle sakinlerinin sürece ilişkin karar alma ve bilgilendirme aşamalarında yeterince temsil edilmediği anlaşılmaktadır (Tablo 2).

Tablo 2: Katılımcıların Dönüşüm Sürecine Dahil Hissetme Durumları

Puan	Katılımcı Sayısı (Adet)	Oran (%)
1 (Hiç dahil hissetmiyorum)	10	22.72
2	4	9.10
3	6	13.64
4	8	18.17
5	8	18.17
6	4	9.10
7 (Tamamen dahil hissediyorum)	4	9.10
Toplam	44	100.00

Katılımcıların “dönüşüm sürecine dair alınan kararlarda söz sahibi olduğunuzu düşünüyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde, çoğunluğun kendini “kısmen söz sahibi” olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Yanıtların önemli bir bölümü “kısmen” seçeneğinde (%55) yoğunlaşırken, daha az sayıda katılımcı “evet” (%9) demiş, geri kalan kısmı ise “hayır” (%36) yanıtını vermiştir. Bu dağılım, mahalle sakinlerinin

dönüşüm sürecine belli ölçüde dahil olduklarını hissetmekle birlikte, karar alma süreçlerinde etkin bir katılım sağlayamadıklarını düşündüklerini göstermektedir. “Evet” diyen az sayıdaki katılımcı, muhtemelen sürece doğrudan katılan veya yerel toplantılarda aktif rol alan kişileri temsil etmektedir. Buna karşılık “hayır” yanıtı verenlerin oranı, dönüşüm sürecinde katılımcıların görüşlerinin yeterince dikkate alınmadığı algısına işaret etmektedir. Genel olarak bu sonuçlar, katılım mekanizmalarının kısmen işlediğini ancak mahalle halkının kendisini karar süreçlerinde tam anlamıyla temsil edilmiş hissetmediğini ortaya koymaktadır.

Katılımcılara anket aracılığıyla ayrıca gayrimenkul fiyatlarına ilişkin de soru yöneltilmiştir. Katılımcıların “kentsel dönüşümün gayrimenkul değeri ve kira parasına katkısı nasıl gerçekleşti?” sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde, görüşlerin oldukça çeşitli olmakla birlikte ağırlığın “piyasa fiyatlarında” ve “piyasa fiyatlarının üzerinde” seçeneklerinde toplandığı görülmektedir (%59). Katılımcıların önemli bir kısmı, dönüşümün ardından gayrimenkul değerlerinin piyasa fiyatlarıyla paralel veya bir miktar üzerinde seyrettiğini belirtmiştir. Bu durum, dönüşümün bölgeye belirli düzeyde ekonomik canlılık ve değer artışı kazandırdığını düşündürmektedir. Buna karşın birkaç katılımcı, fiyatların “piyasa değerlerinin altında” kaldığını ifade etmiş (%14), bu da dönüşümün bazı kesimlerde beklenen ekonomik getiriyi sağlamadığı algısına işaret etmektedir. “Fikrim yok” yanıtı verenlerin sayısı da dikkate değer olup (%27); bazı katılımcıların sürecin ekonomik sonuçlarını tam olarak değerlendiremedikleri ya da bilgi eksikliği yaşadıkları görülmektedir. Genel olarak, katılımcıların çoğu dönüşümün gayrimenkul değerleri üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu düşünmekte, ancak bu etkinin her bölgede eşit düzeyde hissedilmediği anlaşılmaktadır.

Katılımcıların “dönüşüm sürecinde en çok hangi konuda bilgi almak veya katılım sağlamak isterdiniz?” açık uçlu soruya verdikleri yanıtlar incelendiğinde, en çok merak edilen konuların daire büyüklüğü, mali çözüm yöntemi, yapım aşaması, emsal belirleme ve ödeme koşulları olduğu görülmektedir. Katılımcılar, özellikle maddi konular ve hak sahipliğine ilişkin teknik detaylar hakkında daha fazla bilgi edinmek istediklerini belirtmiştir. Bu durum, sürecin ekonomik ve fiziksel boyutlarının, mahalle sakinleri için en kritik endişe alanlarını oluşturduğunu göstermektedir. Bazı katılımcılar sürece dair her şeyi öğrenmek istediklerini ifade etmiş, bu da genel anlamda şeffaflık ve bilgilendirme eksikliğinin hissedildiğine işaret etmektedir. “Değerleme” ve “ücret” gibi yanıtlar ise, bireylerin mülklerinin doğru ve adil biçimde değerlendirilip değerlendirilmediğine dair duyarlılığını ortaya koymaktadır. “Fikrim yok” diyen az sayıdaki katılımcı dışında, genel olarak sakinlerin sürece dair daha fazla bilgi ve katılım beklentisi içinde oldukları, özellikle ekonomik, yapısal ve mülkiyetle ilgili belirsizliklerin mahalle halkı açısından temel kaygı noktalarını oluşturduğu söylenebilecektir.

Anket kapsamında katılımcılara kentsel dönüşüm ve kentsel dönüşüm sonrası algı ve tutumları ile ilgili 46 adet soru yöneltilmiş ve 7’li likert

ölçeğinde soruları yanıtlamaları istenmiştir. Buna göre dönüşüm öncesi ve sonrası tutumları ölçülmeye çalışılmıştır. Bulgulara göre kentsel dönüşüm öncesi ve sonrası puan ortalamaları, kentsel dönüşümün sosyal dayanıklılığın bileşenleri üzerinde karma bir etki yarattığını göstermektedir. Dönüşüm sonrasında mahalleye yönelik aidiyet ve kimlik göstergelerinde (aitlik hissi, topluluğa aidiyet, benzerlik algısı, mahallenin özgün karakteri) genel bir zayıflama gözlenirken; katılım kapasitesi ve mikro-sosyal bağlarda (gönüllülük, topluluk etkinliklerine ilgi, komşu isimlerini bilme, acilde yardım göreceğine inanç) ılımlı artışlar dikkat çekmektedir. Değişime açıklık belirgin biçimde güçlenmiş (yaşam kalitesini artıracak değişiklikleri kabul etme), “topluluk iyi işliyor/kararlarına güveniyorum” gibi yönetim güveni göstergeleri sınırlı artış göstermiştir. Buna karşılık hizmet erişimi algısı özellikle eğitim, ulaşım ve rekreasyon tesisleri için zayıflamış; temel tesislerde değişim sınırlı kalmıştır. Güvenlik boyutunda gündüz güven algısı çok az düşerken, gece güveni artmış; buna rağmen suça ilişkin endişe ve farkındalık yükselmiştir. Konutların uygun fiyatlılığı algısında bir iyileşme gözlenmiştir. Birlikte çalışmaya istek ve karar süreçlerine daha fazla dahil olma isteği büyük ölçüde korunmakla birlikte küçük gerilemeler göstermektedir. Genel tablo, dönüşümün kısa vadede yer bağlılığını ve hizmet kalitesi algısını törpülediğini, buna karşılık uyum kapasitesi ve komşuluk düzeyindeki sosyal sermayeyi kısmen harekete geçirdiğini düşündürmektedir ve bu nedenle süreçte katılımcı mekanizmaların güçlendirilmesi, sosyal/kamusal hizmetlerin sürekliliğinin güvence altına alınması ve iletişimin şeffaflaştırılması sosyal dayanıklılığın korunması için kritik görünmektedir (Tablo 3).

Tablo 3: Katılımcıların Kentsel Dönüşüm Öncesi ve Sonrasına Yönelik Tutumları

Kriterler		Kentsel Dönüşüm (Ortalama Puan Skalas)	
		Öncesi	Sonrası
1	Uzak kaldığımda bu mahalleyi özleyorum.	3,86	3,60
2	Mahalleye ait olduğumu hissediyorum.	4,14	3,70
3	Mahallede farklı etnik kökenlerden insanlarla birlikte yaşamaktan mutluluk duyuyorum.	3,64	3,75
4	Bu mahallede yaşamak bana bir topluluğa aidiyet duygusu veriyor.	3,95	3,65
5	Kendimi, bu mahallede yaşayan insanlara benzer biri olarak görüyorum.	3,86	3,50
6	İnsanlar, bu mahallede yaşadıklarını gururla söylemeli.	4,00	4,05
7	Mahallede farklı dini geçmişe sahip insanlarla yaşamaktan mutluluk duyuyorum.	4,24	3,90

Kriterler		Kentsel Dönüşüm (Ortalama Puan Skalası)	
		Öncesi	Sonras ı
8	Mahallemizin, bu şehirdeki diğer mahallelerden farklı bir karaktere sahip olduğunu düşünüyorum.	4,41	3,90
9	Mahallemi iyileştirmek için başkalarıyla birlikte çalışmaya istekliyim.	4,14	3,85
10	Karar alma süreçlerine daha fazla dahil olmak istiyorum.	4,18	4,10
11	Son 12 ay içinde mahallemde gönüllü bir çalışmada bulundum.	3,14	3,42
12	Mahallemde gerçekleşen olayların bir parçası olmak istiyorum.	4,09	3,90
13	Yerel kararların şekillenmesinde bir rol oynayabileceğime inanıyorum.	4,24	4,30
14	Mahallemde sosyal grup etkinliklerine katılıyorum (spor, ibadet, vb.).	3,76	3,95
15	Yan komşularımın isimlerini biliyorum.	3,50	3,85
16	Mahallemdeki insanların birlikte zorlu bir durumun üstesinden gelebileceğine inanıyorum.	3,91	3,85
17	Komşularımla iletişim düzeyimden memnunum.	4,23	4,05
18	Komşularımı evlerinde ziyaret ediyorum.	3,64	3,65
19	Acil bir durumda komşularımın bana yardım edeceğine inanıyorum	3,95	4,00
20	Mahallemde yardım ve başkalarına duyarlılık çok yüksektir.	3,48	3,85
21	Mahallenin, farklı geçmişten gelen insanların bir arada yaşadığı ve iyi geçindiği bir yer olduğuna inanıyorum.	4,00	3,80
22	Mahallemdeki insanlarla karşılaştığımda sohbet ederim.	4,41	4,05
23	Komşularımla olan dostluklarım ve ilişkilerim benim için çok anlam ifade eder.	4,05	4,00
24	Komşularımla eşya alışverişi gerçekleştirir ve karşılıklı iyilikte bulunurum.	3,76	3,42
25	En az 5 yıl daha mahallede oturmaya istekliyim.	3,80	4,05
26	Mahalle, çocukların büyümesi için iyi ve yeterlidir.	3,91	4,05
27	Bu mahallede yaşamak zihinsel ve fiziksel sağlığım için faydalıdır.	3,95	4,00
28	Mahallenin geleceği konusunda umutluyum.	3,91	3,80

Kriterler		Kentsel Dönüşüm (Ortalama Puan Skalası)	
		Öncesi	Sonras ı
29	Mahallemizde güçlü ve aktif bir topluluk vardır.	3,45	3,45
30	Topluluk öncülüğünde yapılan etkinliklere katılmakla ilgileniyorum.	3,45	3,75
31	Topluluğumuz iyi işliyor ve kararlarına güveniyorum.	3,38	3,55
32	Mahallemde yaşam kalitesini artıracak değişiklikleri kabul etmeye istekliyim (bu değişiklikler başarısızlık riski taşısa bile).	3,91	4,30
33	Topluluk tarafından saygı ve itibar gördüğümü hissediyorum.	4,41	4,15
34	Mahallede insanlar yerel topluluğa dahil olduğunda, mahallenin yönetim şeklini gerçekten değiştirebilirler.	4,22	4,05
35	Mahallemde temel tesislere erişim yeterlidir (ör. market, sağlık ocağı, banka).	4,22	4,20
36	Mahallemde eğlence tesislerine erişim yeterlidir (ör. park, spor sahası, oyun alanı).	4,27	4,10
37	Mahallemde eğitim tesislerine erişim yeterlidir (ör. okul öncesi, ilkokul, lise).	4,36	3,80
38	Mahallemde ulaşım olanaklarına erişim kolaydır (ör. toplu taşıma).	4,18	3,85
39	Mahallemde sosyal ve kültürel tesislere erişim vardır (ör. toplum merkezi, gençlik merkezi).	4,45	4,25
40	Mahallemde özel ihtiyaçları olan bireylere (ör. yaşlılar, engelliler) uygun şekilde dikkat edilmektedir.	3,82	3,95
41	Mahallemdeki konutlar uygun fiyatlıdır.	3,05	3,32
42	Gündüz mahallede dolaşırken kendimi güvende hissediyorum.	4,10	4,05
43	Gece yalnız yürürken kendimi güvende hissediyorum.	3,91	4,15
44	Mahallemdeki suçlardan endişe duyuyorum.	3,52	3,85
45	Mahallemde son 12 ayda işlenen suçlardan haberdarım.	3,57	3,65
46	Günlük yaşamımda mahallemde bazen korku, endişe veya kaygı hissediyorum.	3,41	3,35

Sonuç ve Genel Değerlendirme

Sosyal direnç ya da bir başka deyişle toplumsal dayanıklılık, kentsel dönüşüm süreçlerinde yalnızca fiziksel yapının yenilenmesiyle değil, aynı zamanda toplumsal bağların, aidiyet duygusunun ve ortak yaşam kültürünün korunmasıyla da ilgilidir. Toplumun bir afet veya mekânsal değişim sonrasında eski işlevini sürdürebilme ve uyum gösterebilme kapasitesi olarak tanımlanan toplumsal direnç, kentsel dönüşümün başarısını belirleyen en önemli sosyal göstergelerden biridir. Bu nedenle araştırma kapsamında, Bursa ili Nilüfer ilçesi Ataevler Mahallesi'nde kentsel dönüşüm öncesi ve sonrası sosyal direnç düzeyinin ölçülmesi ve dönüşümün sosyal yapıya etkilerinin analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Araştırma kapsamında geliştirilen anket formu ile mahalle sakinlerine öncelikle kentsel dönüşüm sürecine katılma düzeyleri ile ilgili sorular yöneltilmiş ve sonrasında aidiyet, komşuluk ilişkileri, güvenlik algısı, katılım isteği, topluluk bilinci ve hizmetlere erişim gibi sosyal dayanıklılıkla ilişkili 46 kriter üzerinden değerlendirmeleri alınmıştır. Bulgular, dönüşüm öncesine kıyasla genel bir sosyal bağ zayıflaması yaşandığını, ancak katılım isteği, iletişim ve değişime uyum kapasitesi gibi bazı göstergelerde kısmi iyileşme olduğunu göstermektedir. Özellikle “mahallenin karakteri ve aidiyet duygusu” göstergelerinde düşüş, fiziksel çevredeki hızlı değişimin toplumsal aidiyet üzerinde olumsuz etki yarattığına işaret etmektedir. Buna karşılık “komşuların yardım etme isteği”, “karar alma süreçlerine katılım isteği” ve “yaşam kalitesini artıracak değişiklikleri kabul etme” maddelerinde artış gözlenmiştir ve bu durum, dönüşüm sürecinin topluluğun uyum ve dayanışma potansiyelini harekete geçirebildiğini göstermektedir.

Araştırma bulguları, Ataevler Mahallesi'nde yürütülen kentsel dönüşüm sürecinde toplumsal dayanıklılığın karma bir yapı sergilediğini ortaya koymaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu dönüşüm sürecinden haberdar olmuş ve bilgilendirme toplantılarına katılım göstermiş ancak buna rağmen karar alma mekanizmalarında yeterince temsil edilmediklerini ifade etmişlerdir. Bu durum, mahallede bilgi düzeyi yüksek ancak katılım derinliği sınırlı bir toplumsal yapı oluştuğunu göstermektedir.

Dönüşüm sonrasında aidiyet ve kimlik göstergelerinde zayıflama, mahalle ile duygusal bağların kısmen zedelenmesine işaret etmektedir. Buna karşılık, komşuluk ilişkileri, gönüllülük ve yardımlaşma gibi mikro-sosyal bağlarda artış gözlenmesi, mahalle sakinlerinin sosyal dayanıklılığı bireysel ve topluluk düzeyinde yeniden inşa etmeye başladıklarını göstermektedir. Değişime açıklığın artması ve topluluk kararlarına duyulan güvenin sınırlı da olsa yükselmesi, mahalle ölçeğinde adaptif kapasitenin gelişmekte olduğuna işaret etmektedir.

Bununla birlikte, katılım mekanizmalarının zayıf işlemesi, şeffaflık eksikliği ve sosyal hizmetlerdeki kesintiler dayanıklılığın uzun vadeli sürdürülebilirliği açısından risk oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Ataevler örneği, sosyal dayanıklılığın yalnızca fiziksel dönüşümle değil, aynı zamanda

güçlü iletişim, katılımcı yönetim ve yerel sosyal sermayenin desteklenmesiyle sürdürülebileceğini göstermektedir.

Hizmetlere erişim açısından bakıldığında, temel ve sosyal tesislerin yeterliliği algısında kısmen olumlu bir tablo varken, eğitim ve ulaşım gibi kamusal hizmetlerde gerileme dikkat çekmektedir. Güvenlik algısında ise gündüz güveni sabit kalmış, gece güveni artmış, fakat suç farkındalığı ve endişe düzeyi yükselmiştir. Bu da dönüşüm sürecinde sosyal kontrol mekanizmalarının yeniden yapılanmakta olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, araştırma kentsel dönüşümün yalnızca fiziksel değil, sosyopsikolojik bir dönüşüm süreci olduğunu ortaya koymaktadır. Dönüşüm sonrası dönemde mahalle halkının fiziksel çevreye uyum sağlasa da sosyal dayanıklılığın sürdürülebilirliği için katılımcı yönetim modelleri, topluluk temelli bilgilendirme mekanizmaları ve mahalle kimliğini güçlendiren sosyal projelerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, araştırmanın bulguları kentsel dönüşüm politikalarında sosyal boyutun güçlendirilmesi gerektiğini ve fiziksel iyileşmenin tek başına toplumsal direnci artırmaya yetmediğini açıkça ortaya koymaktadır.

Araştırma bulguları, literatürdeki güncel araştırmalarla uyumlu biçimde sürdürülebilirlik ve toplumsal dayanıklılık arasındaki ilişkiyi çok boyutlu olarak ele almaktadır. Bulgular, Ciesiółka ve Maćkiewicz (2022), Sha vd. (2024), Khaldi (2018) ve Saez Ujaque vd. (2021) tarafından yürütülen araştırmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermekte; kentsel dönüşüm süreçlerinin yalnızca fiziksel yenileme değil, aynı zamanda sosyal dayanıklılığın güçlendirilmesi açısından da değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Ayrıca, Kopenhag, Freiburg ve Portland örneklerinde görüldüğü üzere (Westman, 2020; Hamiduddin vd., 2015; Walton, 2004), yerel yönetimlerin katılımcı, çevresel ve bütüncül yaklaşımlarının toplumsal dayanıklılığı artırdığı yönündeki bulgular, araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. Kentsel dönüşüm ve toplumsal dirençlilik literatüründe sıklıkla referans verilen Kopenhag, Freiburg ve Portland gibi küresel örneklerle karşılaştırıldığında, Ataevler Mahallesi'nin dirençlilik düzeyinin belirli açılardan ayrıştığı; söz konusu örneklerde kentsel dönüşüm ve sürdürülebilirlik politikalarının, güçlü kurumsal yapı, yaygın kamusal katılım mekanizmaları ve süreklilik gösteren sosyal altyapı yatırımlarıyla desteklendiği görülmektedir. Bu bağlamda, topluluk katılımının karar alma süreçlerine kurumsal olarak entegre edilmesi, sosyal aidiyetin korunması ve kamusal hizmetlere erişimin kesintisizliği, yüksek toplumsal dirençlilik düzeyinin temel belirleyicileri olarak öne çıkmaktadır. Ataevler örneğinde ise mahalle sakinlerinin dönüşüm sürecine ilişkin bilgi düzeylerinin görece yüksek olmasına rağmen, karar alma süreçlerine etkin katılımın sınırlı kaldığı; bu durumun, dönüşüm sonrası aidiyet ve mahalle kimliği göstergelerinde zayıflamaya yol açtığı tespit edilmiştir. Bu yönüyle Ataevler, literatürde vurgulanan “katılım temelli dirençlilik” yaklaşımından kısmen ayrışmaktadır.

Araştırma, kentsel dönüşüm süreçlerinin yalnızca fiziksel yenileme değil, toplumsal bağların korunması ve yeniden inşası açısından da değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koyması bakımından önemli bulgular içermektedir. Sosyal direnç düzeylerinin ölçülmesi, mahalle sakinlerinin dönüşüme yönelik algılarının ve beklentilerinin belirlenmesi açısından önemli bir veri zemini sağlamaktadır. Ancak araştırmanın, belirli bir bölgeye odaklanması bulguların genellenebilirliği sınırlamaktadır. Bu nedenle gelecekte yapılacak çalışmalarda zamansal karşılaştırmaların (dönüşüm öncesi, inşaat süreci, sonrası) uzun vadeli izleme çalışmalarıyla genişletilmesi, farklı sosyo-ekonomik profillere sahip mahallelerde karşılaştırmalı analizler yapılması, sosyal dayanıklılığın çevresel, ekonomik ve yönetim boyutlarıyla birlikte ele alındığı bütüncül modellerin geliştirilmesi, katılımcı planlama, yerel yönetim, topluluk örgütlenmeleri ve sosyal sermaye kavramlarının nicel ve nitel yöntemlerle birlikte analiz edilmesi, dönüşüm sürecinde kadın, yaşlı, engelli ve düşük gelir grupları gibi kırılgan kesimlerin deneyimlerinin ayrı ayrı incelenmesi önerilmektedir.

Kentsel dönüşüm politikaları açısından bakıldığında, sosyal direnç analizlerinin planlama sürecine entegre edilmesi, yerel yönetimlerin dönüşüm öncesinde sosyal etki değerlendirmesi (SED) yapmasını kolaylaştıracak ve uygulamalara insan odaklı, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir yön kazandıracaktır. Bu tür analizler sayesinde dönüşümün yalnızca fiziksel değil, toplumsal yeniden yapılanma sürecini de desteklemesi mümkün olacaktır. Ayrıca, dönüşüm alanlarında mahalle kimliğini ve komşuluk ilişkilerini korumaya yönelik sosyal altyapı politikaları (örneğin mahalle merkezleri, ortak etkinlik alanları, sosyal dayanışma ağları) geliştirilmesi vurgulanmalıdır. Topluluk temelli planlama ve yerel katılım mekanizmaları, dönüşümün benimsenmesini kolaylaştırarak uzun vadeli toplumsal sürdürülebilirliği güvence altına alacaktır.

Sonuç olarak, araştırmada sosyal direncin ölçülmesi yoluyla kentsel dönüşümün insan merkezli yönetimi için bir çerçeve sunmaktadır. Çalışma bu yönüyle gelecekte bu yaklaşımın farklı bölgelerde uygulanması, ulusal düzeyde sosyal sürdürülebilirlik endekslerinin geliştirilmesine ve dönüşüm politikalarının sosyal fayda odaklı biçimde yeniden tasarlanmasına katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Adger, W.N. (2000), “Social and Ecological Resilience: Are They Related?”, *Progress in Human Geography*, 24(3), 347-364.
- Brundtland, G.H. (1987), “Our Common Future”, Oxford University Press.
- Ciesiółka, P. ve Maćkiewicz, B. (2022), “In Search of Social Resilience? Regeneration Strategies for Polish Cities”, *Sustainability*, 14(19), 11969.
- Croasmun, J.T. ve Ostrom, L. (2011), “Using Likert-Type Scales in the Social Sciences”, *Journal of Adult Education*, 40(1), 19-22.

- Davoudi, S., Brooks, E. ve Mehmood, A. (2013), “Evolutionary Resilience and Strategies for Climate Adaptation”, *Planning Practice & Research*, 28(3), 307–322.
<https://doi.org/10.1080/02697459.2013.787695>
- Durak, S., Vural Arslan, T., Deniz, O. ve Satış, İ. (2018), “Kentsel Dönüşümün Mahalle Sürdürülebilirliğine Etkisi: Bursa Ataevler Mahallesi Örneği”, *Online Journal of Art and Design*, 6(5), 263-292.
- Erez, A. (2020), “Bursa Ataevler’de Kentsel Dönüşüm Sürecinin Değerlendirilmesi: Eğitimciler Sitesi Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Türkiye.
- Elmqvist, T., Andersson, E., Frantzeskaki, N., McPhearson, T., Olsson, P., Gaffney, O., ... ve Folke, C. (2019), “Sustainability and Resilience for Transformation in the Urban Century”, *Nature Sustainability*, 2(4), 267-273.
- Folke, C. (2006), “Resilience: The Emergence of a Perspective for Social–Ecological Systems Analyses”, *Global Environmental Change*, 16(3), 253-267.
- Hamiduddin, I. (2015), “Social Sustainability, Residential Design and Demographic Balance: Neighbourhood Planning Strategies in Freiburg, Germany”, *Town Planning Review*, 86(1), 29-52.
- Gabr, M. (2025), “Green Building Certification Systems: A Comparative Analysis of LEED and BREEAM”, *Journal of Propulsion Technology*, 46 (1), ISSN: 1001-4055
- Gražulevičiūtė, I. (2006), “Cultural Heritage in the Context of sustainable Development”, *Environmental Research, Engineering & Management/Aplinkos Tyrimai, Inžinerija*
- ICOMOS (1964), “International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites (The Venice Charter)”, Paris: ICOMOS.
- Jokilehto, J. (2017), *A History of Architectural Conservation*, Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781315636931>
- Khalidi, Y.M. (2018), “Urban Regeneration and Resilience: Evaluating the Impact of Regeneration Projects on Social Resilience in Glasgow’s Sighthill”, In *International Congress and Exhibition” Sustainable Civil Infrastructures: Innovative Infrastructure Geotechnology*, Cham: Springer International Publishing, 10-53.
- Landorf, C. (2009), “A Framework for Sustainable Heritage Management: A Study of UK Industrial Heritage Sites”, *International Journal of Heritage Studies*, 15(6), 494-510.
- Meerow, S., Newell, J.P. ve Stults, M. (2016), “Defining Urban Resilience: A Review”, *Landscape and Urban Planning*, 147, 38-49.
- Özkılavuz, B. ve Ayengin, Ş. (2020), “Bursa’da Kentsel Dönüşümün Sürdürülebilirlik Bağlamında Değerlendirilmesi: Ataevler Mahallesi Örneği”, Dakam Yayınları, İstanbul.

- Pickard, R. (2009), “*Funding the Architectural Heritage: A Guide to Policies and Examples*”, Council of Europe.
- Rico, T. (2016), *Constructing Destruction: Heritage Narratives in the Tsunami City*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315520933>
- Saez Ujaque, D., Roca, E., de Balanzó Joue, R., Fuertes, P. ve Garcia-Almirall, P. (2021), “Resilience and Urban Regeneration Policies. Lessons from Community-Led Initiatives. the Case Study of Canfugarolas in Mataro (Barcelona)”, *Sustainability*, 13(22), 12855.
- Sha, S., Cheng, Q. ve Lu, M. (2024), “Building a “Reservoir of Social Resilience:” A Strategy for Social Infrastructure Regeneration in Shrinking Cities Based on Social Network Analysis”, *Habitat International*, 143, 102991.
- Shin, B., Floch, J., Rask, M., Baeck, P., Edgar, C., Berditchevskaia, A., Mesure, P. ve Branlat, M. (2024), “A Systematic Analysis of Digital Tools for Citizen Participation”, *Government Information Quarterly*, 41(3).
- Simmie, J. ve Martin, R. (2010), “The Economic Resilience of Regions: Towards an Evolutionary Approach”, *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 3(1), 27-43.
- Tweed, C. ve Sutherland, M. (2007), “Built Cultural Heritage and Sustainable Urban Development”, *Landscape and Urban Planning*, 83(1), 62-69.
- TÜİK (2025). <https://www.tuik.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 03.11.2025)
- UNESCO (2011). Recommendation on the Historic Urban Landscape, In *Proceedings of the Records of the General Conference 36th Session*. UNESCO.
- Vale, B. ve Vale, R. (2010), *Time to Eat the Dog? The Real Guide to Sustainable Living*, London: Thames & Hudson.
- Walker, B. ve Salt, D. (2012), *Resilience Thinking: Sustaining Ecosystems and People in a Changing World*. Island Press.
- Walton, J. (2004), “Portland at a Crossroads: Sustaining the Livable City”, *Yearbook of the Association of Pacific Coast Geographers*, 66(1), 128-140.
- Westman, L.K. (2020), “Ten years after Copenhagen: Reimagining climate change governance in urban areas”, *Wiley Interdisciplinary Reviews. Climate Change*, 11(4), e643-e643.
- Xu, L. ve Marinova, D. (2013), “Resilience Thinking: A Bibliometric Analysis of Socio-Ecological Research”, *Scientometrics*, 96(3), 911-927.
- Young, A.F., Russell, A. ve Powers, J.R. (2004), “The Sense of Belonging to a Neighbourhood: Can It Be Measured and is it Related to Health and Well Being in Older Women?”, *Social Science & Medicine*, 59(12), 2627-2637.